

Sssstttt...

In het Amsterdamse Concertgebouw repeteren beginnende musici voor een volle zaal... met studenten die onderuitgezakt op het pluche naar hun laptop staren. 'Soms luister ik even'

8

Eikeltjeskoffie Op
pad met wildplukkers

14

12

Geschiedenis op gitaar Waarom ik tegenwoordig zing in colleges

10

Minderheidskabinet Waarom het in Denemarken werkt (en hier niet)

Online haat Het alternatieve socialmediakanaal Gab groeide explosief vanwege het onversneden racisme. Mainstream platforms beginnen er steeds meer op te lijken

6

Universiteiten stappen naar de rechter: ‘De minister kan akkoord niet zomaar verbreken’

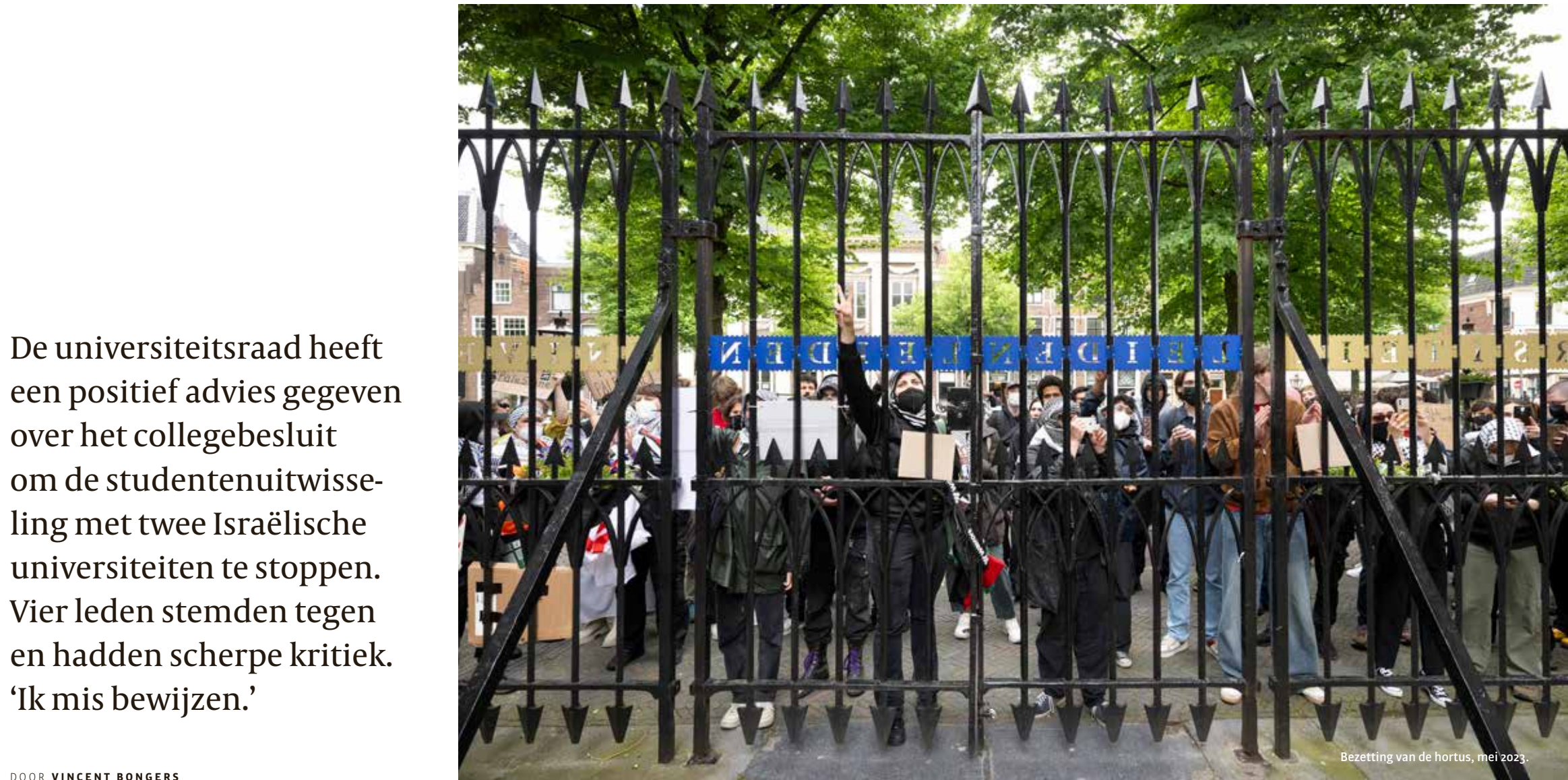
Alle Nederlandse universiteiten, ook Leiden, zijn een juridische procedure gestart tegen het ministerie van Onderwijs vanwege de bezuinigingen op starters- en stimuleringsbeurzen. ‘Wat is een bestuursakkoord waard als het met een pennenstreek weer weg is?’

DOOR VINCENT BONGERS

‘In 2022 hebben de universiteiten een bestuursakkoord gesloten met Robbert Dijkgraaf, de toenmalige minister van hoger onderwijs’, vertelt Femke van Zijst, woordvoerder van universiteitskoepel Universiteiten van Nederland (UNI). ‘Onderdeel van dat akkoord was een structurele investering van 300 miljoen euro per jaar in starters- en stimuleringsbeurzen.’ De startersbeurzen werden ingevoerd om beginnende universitair docenten meer onderzoeksruimte te bieden. De stimuleringsbeurzen waren bedoeld voor universitair (hoofd)docenten en hoogleraren die al in dienst zijn. ‘In 2024 besloot toenmalig hoger onderwijsminister Eppo Bruins de startersbeurzen te schrappen’, legt Van Zijst uit. ‘Het gaat om een bezuiniging van 215 miljoen. De overgebleven 85 miljoen, bedoeld voor de stimuleringsbeurzen, krijgen een andere bestemming, namelijk werkdruk- en talentbeleid.’ Dit jaar stemde zowel de Tweede als Eerste Kamer in met de bezuinigingen. De universiteiten besloten vervolgens naar de rechter te stappen. Eerst maakten Tilburg University en Radboud Universiteit Nijmegen bekend dat ze een procedure gingen starten. Leiden twijfelde destijds nog. Deze zomer hebben alle veertien universiteiten besloten om offici-

eel bezwaar te maken bij het ministerie van Onderwijs tegen de bezuinigingen, zegt Van Zijst. ‘Ze hebben inmiddels een zogeheten pro forma bezwaar ingediend. Dat is de eerste stap in de juridische procedure.’ De instellingen werken individueel aan een aanvullend bezwaarschrift, UNI begeleidt hen daarbij. ‘Daarin staan argumenten tegen het besluit en wordt vastgesteld wat de schade is. Uiteraard willen de universiteiten alsnog dat geld krijgen. Ze hebben hun personeelsbeleid en hun uitgaven ingericht op het akkoord. Sommige projecten zijn nu weer stopgezet, dat raakt juist jonge onderzoekers.’ De gang naar de rechter draait ook om de betrouwbaarheid van de overheid én de vraag wat een afspraak met het ministerie waard is. ‘Als je een bestuursakkoord met een looptijd van jaren sluit, kan de overheid dat niet tussentijds verbreken. Dat is een gezamenlijke component, want wij hebben dat akkoord als koepel gesloten met de minister. Wat is zo’n akkoord waard als het met een pennenstreek weer weg is? Je moet met de overheid afspraken kunnen maken.’ De universiteiten moeten het aanvullende bezwaarschrift uiterlijk 8 december naar het ministerie sturen. ‘Het is een langdurige procedure; er zijn allemaal stapjes die je moet zetten om bij de bestuursrechter te komen. Het is een proces van de lange adem maar veel experts op het gebied van bestuursrecht hebben aangegeven dat de afspraken in het akkoord juridisch bindend zijn.’ De Universiteit Leiden heeft advocatenkantoor De Brauw Blackstone Westbroek in de arm genomen voor de procedure, zo blijkt uit stukken die het college van bestuur onlangs deelde met de universiteitsraad.

‘Richten we niet op het verkeerde doelwit?’

DOOR VINCENT BONGERS

De universiteitsraad heeft een positief advies gegeven over het collegebesluit om de studentenuitwisseling met twee Israëlische universiteiten te stoppen. Vier leden stemden tegen en hadden scherpe kritiek. ‘Ik mis bewijzen.’

Het college van bestuur stemde in september in met het advies van de commissie Mensenrechten/Conflictgebieden om de studentenuitwisselingsprogramma’s met de Hebrew University of Jerusalem en Tel Aviv University op te schorten. Die programma’s waren overigens al stilgelegd. Als onderdeel van het besluit gaat de universiteit ook geen nieuwe uitwisselingen aan. Mochten er plannen zijn voor nieuwe samenwerkingen, wordt er opnieuw om advies van de commissie gevraagd. Voordat het definitieve collegebesluit valt, geeft de universiteitsraad een advies. Tijdens de raadsvergadering bleek onlangs dat er een meerderheid is voor een positief advies maar dat om uiteenlopende redenen vier van de twaalf aanwezige leden tegenstemden. ‘Ik kan me niet vinden in het besluit’, legde Patrick Klaassen van personeelspartij uvb uit. ‘Het verbreken van banden is niet de juiste weg. De universiteit moet een neutrale plek blijven. Het is niet aan ons om normatief beleid te voeren over internationale conflicten.’ Verder vond Klaassen dat ‘door de institutionele kanalen af te sluiten, het Israëlische studenten onmogelijk maakt om via formele en veilige uitwisselingsprogramma’s naar Leiden te komen. Terwijl dat juist de plek is om bruggen te kunnen bouwen.

Samenwerking is geen goedkeuring.’ De commissie heeft zelf geen wetenschappelijk onderzoek gedaan, aldus Klaassen, ‘maar een moreel advies naar buiten gebracht: het is essentieel dat besluiten over samenwerking zijn gebaseerd op een zo volledig mogelijk feitenbeeld en dat alternatieven serieus worden afgewogen’. En dat is volgens hem niet gebeurd. ‘Er is verder ook geen wederhoor met de betrokken universiteiten geweest.’ Het besluit kan volgens hem een precedent scheppen. ‘Vandaag is het Israël, morgen China, een Afrikaans land, of zelfs de vs. Het risico bestaat dat het college haar koers laat bepalen door de actualiteit of door druk van activisten.’ ‘De genocide is erkend door de vn’, reageerde Anouk Moritz van studentenpartij dsp-sc. ‘De Israëlische universiteiten zijn geen veilige en open plek, dat is door Israëlische en Palestijnse academici vastgesteld. We breken met universiteiten waar geen academische vrijheid is. Commissies van andere Nederlandse universiteiten hebben ook al vastgesteld dat de Israëlische universiteiten een rol spelen in de genocide en bezetting van Palestijns gebied. Dat gebeurde ook al langer dan twee jaar. Het is een moreel oordeel, maar een zeer noodzakelijk moreel oordeel.’ Personeelsraadslid Joost Augusteijn (Lijst Augusteijn) was het daarmee eens. ‘Ik weet niet of we het

debat hier weer moeten overdoen, maar het is wel degelijk vastgesteld dat deze universiteiten een relatie hebben met het Israëlische leger. Dat is de aanleiding voor de commissie om tot dit advies te komen. Het is een kwestie van ethiek. Willen we op enerlei wijze verbonden zijn met een genocide? Nee, dat wil ik niet, en dat zou de universiteit ook niet moeten willen.’ ‘Er vindt een genocide plaats’, erkende Symen de Lange van studentenpartij lsp. Toch stemde hij tegen. Het gaat namelijk om de rol van de universiteiten. ‘Er moeten geloofwaardige aanwijzingen zijn dat de universiteiten structureel zijn betrokken bij mensenrechtenschendingen. Ik mis feiten in het rapport. Ik mis bewijzen.’ ‘Het belangrijkste deel in het rapport gaat over de relatie tussen Israëlische universiteiten en wat er in Gaza gebeurt’, zei Mark Dechesne van personeelspartij lag. ‘Het valt me op dat een groot deel van de bronnen verwijst naar het boek *Towers of Ivory and Steel* van Maya Wind. Ik heb dat boek ook gelezen en daar zijn ook kritische kanttekeningen bij te plaatsen. Ik zou sowieso niet één boek als de absolute waarheid nemen. We moeten ons als academie toch meer verdiepen in wat die universiteiten doen.’ Dechesne verwees ook naar zijn contacten met Israëlische collega’s. ‘Zij stellen juist dat Israëlische

universiteiten een tegenpool zijn van het huidige regeringsbeleid in Gaza. Targeten we niet het verkeerde doelwit?’ Augusteijn vond het problematisch dat de commissie werd aangevallen. ‘Ik heb er moeite mee dat raadsleden gaan bepalen of de bronnen goed zijn of niet. De commissie doet dat voor ons. Dat moeten we niet over gaan doen.’ ‘Het zou wel belachelijk zijn als we advies van een commissie negeren die de opdracht heeft gekregen om het uit te zoeken’, zei Jason Hart (dsp-sc). Klaassen: ‘Natuurlijk mogen we naar bronnen vragen, en bekijken of er sprake van bias is.’ Moritz: ‘Andere Nederlandse universiteiten hebben ook rapporten geschreven en die halen ook andere bronnen aan. Overigens is het boek van Wind een valide academisch werk dat veel inzicht geeft over de banden.’ De vier tegenstemmers krijgen de mogelijkheid om hun standpunt in het advies aan het college te verwerken. Minderheidsstandpunten worden nooit vermeld in adviezen, maar in deze casus was een meerderheid in de raad er voorstander van om dit wel te doen. Maandag spreekt de raad met het college over het besluit. De commissie werkt nog aan een tweede advies over de onderzoekssamenwerkingen met Israëlische universiteiten.

Monsters? Ik zie vooral schlemielen (zoals ikzelf)

Opeens zag ik het citaat overal opduiken: ‘De oude wereld sterft, en de nieuwe wereld worstelt om geboren te worden; nu is de tijd van monsters.’ Toegeschreven aan de gesel van de scriptiebegeleider, Antonio Gramsci, wiens notie van culturele hegemonie zo vaak verhaspeld wordt in goedbedoelde maar slechte uitgevoerde besprekingen van theorie. Maar het is een prachtig citaat, beeldend en krachtig verwoord, en overtuigend. Bijna dan, want ik vermoed dat de overgang van de ene tijd naar de andere (als er al zo iets expliciets is) pas wordt opgemerkt als deze voorbij is en deels achteraf wordt geconstrueerd. En het blijkt altijd verleidelijk om je eigen tijd te zien als uitzonderlijk bezwaard met moeilijkheden, misère en monsters, maar meestal is dit een geval van presentistische hypochondrie. Je denkt dat je nu aan van alles lijdt als samenleving waar je vroeger nooit aan leed, maar het valt allemaal wel mee als je de feitelikheden maar wat beter zou kennen. Niet dat het vroeger zo leuk was, het was gewoon altijd al kut. Dus of dit nu echt meer een tijd van serieuze transitie is dan de jaren voor of na ons, weten we pas als we erdoorheen zijn. Oude werelden sterven altijd, nieuwe werelden worstelen constant om geboren te worden en meestal te midden van negeren en stilte.

Die monsters, echter, die zie ik wel. Ik associeer ze alleen niet met overgangperiodes. Monsters zijn van alle tijden. Kijk even om je heen en je ziet er genoeg. Maar niet alleen monsters. Nu is ook de tijd van de schlemielen, de tragische types die met bewonderenswaardige consistentie altijd net het verkeerde doen. Nee, ik bedoel hier niet de narcistische talkshowmisters voor wie empathie een teken van zwakte is, medemenselijkheid een vies woord en wier ego alle anderen in dezelfde ruimte subiet de wil tot leven ontnemt – die schaar ik onder de monsters. Ik doel hier wellicht op onszelf. Als we inderdaad in een tijd zitten waarin *The World As We Know It* fundamenteel aan het veranderen is, vermoed ik dat we de neiging hebben onszelf te zien aan de goede kant van de verandering. Wij zagen het aankomen, we konden er wellicht niets aan doen, maar we doen het er maar mee. We zijn overgangsfiguren die het goede behouden en het nieuwe omhelzen. Of wellicht zien we onszelf als diegenen die met man en macht de status quo, het ancien régime, verdedigen, nobel ten onder aan het gaan in een tsunami

‘Wie ziet zichzelf als balling uit het verleden, zwerver in het heden en vreemdeling in de toekomst?’

van onbegrijpelijk nieuwbakkenheden. Het mooist natuurlijk is als je jezelf als de incarnatie van de toekomst kunt zien: de apocalyptische techbro’s uit Silicon Valley bijvoorbeeld. Hoe dan ook, je was erbij en je deed mee. Maar wie is eerlijk en ziet zichzelf nu als een schlemiel? Geen hoogvlieger uit een nu klassiek geworden periode, geen profeet van de toekomst of voorloper van een nieuwe tijd, maar achteraf bezien een onverbetelijke sukkel. Zelfs geen min of meer gedwongen belichaming van die nieuwe tijd, maar iemand die vlees noch vis is, thuis in wat al verouderd en half verdwenen is (en zelfs daar niet helemaal thuis), verwaasd, geschrokken en verontrout over wat aangekondigd wordt te komen en dat wat er al onaangekondigd is. Slachtoffer van alles wat verandert, balling uit het verleden, zwerver in het heden en vreemdeling in de toekomst. Zouden de meesten onder ons niet in die categorie vallen, aanmodderaars in een wereld die rap complexer en onbegrijpelijker lijkt te worden? (Ook dat valt wel mee, kun je zeggen, maar dat is hetzelfde als iemand die verongelukt is in een Cessna vertellen dat de vliegcrash in Faro toch echt erger was – nettoresultaat identiek.) Hoe groot onze verdiensten nu ook mogen zijn, toch voorbestemd om vergeten te worden, noch een bekroning van een voorbij verleden noch een aankondiging van wat komen gaat. Tegelijkertijd een schlemiel en een schlimazel (als ‘een schlemiel iemand is die de soep morst dan is de schlimazel degene waarop die morst’), iemand die de soep over zichzelf morst. De oude wereld sterft wellicht, en de nieuwe wereld worstelt misschien om geboren te worden; nu is de tijd van monsters, maar vooral van schlemielen. Was getekend, een schlemiel.

Remco Breuker is hoogleraar Koreastudies

Mis niets en download nu de Mare-app

Blijf op de hoogte van het laatste universiteitsnieuws, lees onze interviews met wetenschappers en weet wat er speelt in het Leidse studentenleven!

Buiten- en beurs-PhD's gaan forse fees betalen: 'Dit is een rare prikkel'

Het college van bestuur wil buiten- en beurspromovendi laten betalen voor het gebruik van universitaire faciliteiten. De universiteitsraad is vooral kritisch op de fee van duizend euro per jaar voor buitenpromovendi. 'Hoe legitimeert het college dit bedrag?'

DOOR VINCENT BONGERS

Sommige beurs- en buitenpromovendi betalen nu al een fee. Bijvoorbeeld bij Geesteswetenschappen zijn deze kosten 400 euro per jaar voor buitenpromovendi, beurspromovendi betalen jaarlijks 2.800 euro. Het college wil nu dat deze groepen PhD's op alle faculteiten gaan betalen. Het gaat om een jaarlijkse bijdrage van duizend euro voor buitenpromovendi. Voor de beurspromovendi wordt dat bedrag een stuk hoger: namelijk 15.000 euro, te betalen door de beurzenverstrekker. De regeling zou per 1 april 2026 ingaan. Met faculteit Geesteswetenschappen wordt een overgangperiode afgesproken.

'De fee vormt een tegemoetkoming in de stijgende kosten van promotietrajecten van promovendi zonder aanstelling', schrijft het college. 'Daarbij gaat het om kosten van zowel trajecten die uitmonden in een promotie als tussentijds afgebroken trajecten. Het vragen van een fee kan als mogelijk bijeffect hebben dat promovendus en begeleider zich sterker committeren aan het promotietraject.'

De promovendi betalen voor het gebruiken van de faciliteiten zoals de bibliotheek. Bij de faciliteitenlijst van de buitenpromovendi staat dat zij een 'bijdrage in publicatiekosten van proefschrift (minimaal 500 euro)' krijgen. Dat is opvallend want die 500 euro tegemoetkoming voor alle promovendi wordt per 1 januari 2026 wegbezuinigd (zie kader). Promovendi die in dienst zijn van de universiteit zijn uitgesloten van de heffingen. Ook is het mogelijk dat promovendi die weinig geld hebben, ziek zijn of met zwangerschapsverlof gaan, minder of niets hoeven te betalen.

De universiteitsraad is kritisch op de plannen, vooral de duizend euro voor buitenpromovendi leidde tot vraagtekens.

'Hoe legitimeert het college de duizend euro?' vroeg personeelsraadslid Joost Augusteijn (Lijst Augusteijn) zich af. 'Ik vind het een hoog bedrag voor mijn eigen discipline, namelijk geschiedenis. Voor andere opleidingen is het wellicht best laag. Ik wil daar meer over weten.' Hij vond ook de motivatie voor het heffen van de fees niet helemaal zuiver. 'Er zijn veel buitenpromovendi die weinig doen. Die willen ze wegjagen door een fee te heffen, of zorgen dat ze aan het werk gaan. Het is een wat rare prikkel.'

'Die duizend euro kon niet verklaard worden door de beleidsmedewerker van de universiteit', voegde Patrick Klaassen van personeelspartij UB daaraan toe. 'Het zou een symbolisch bedrag zijn, maar dat is dan wel een heel hoog symbolisch bedrag.' Personeelsraadslid Gerrit Schaafsma (LAG): 'Wat zijn de totale kosten om dit beleid uit te rollen? Het is ook weer een laag van regels die de universiteit toevoegt voordat het PhD-traject begonnen is. Laat het aan de faculteit over, dat is makkelijker.'

Klaassen was het daarmee eens. 'We moeten streven naar zo min mogelijk bureaucratie.' Hij had nog wel meer vragen. 'Moeten we voor dit beleid meer ondersteunend personeel aannemen? Welk gedeelte van de duizend euro komt daadwerkelijk terecht bij de instituten? Wat romen de faculteiten af?' Maandag spreekt het college met de raad over de fees.

UB schrapt tegemoetkoming drukkosten proefschrift

De Universiteitsbibliotheek stopt per 1 januari met de vergoeding van vijfhonderd euro die promovendi krijgen voor het drukken van hun proefschrift. Dat bleek uit een zinnetje op de website van de UB.

Op de pagina die beschrijft hoe promovendi hun proefschrift moeten aanleveren aan de UB verscheen een aantal dagen geleden zonder verdere aankondiging de zin: 'Deze regeling vervalt per 1 januari 2026.' Universiteitswoordvoerder Caroline van Overbeeke bevestigt dat de tegemoetkoming stopt. 'Het is onderdeel van de bezuiniging van expetierosecetra en diensten, die moeten ongeveer vijf procent inleveren vanwege de grote overheidsbezuinigingen die ons nog steeds parten spelen. Het is een van de pijnlijke besluiten die we hebben moeten nemen, en iedereen moet helaas wat inleveren.' 'Het was eigenlijk niet de bedoeling om het zo aan te kondigen', zegt Van Overbeeke. 'We waren van plan er een uitgebreider bericht over te plaatsen. Dat gaat ook nog gebeuren, maar het is nogal proactief op de website gezet.'

Inmiddels staat op de website dat het stopzetten te wijten is aan de bezuinigingen. Het promotiereglement verplicht promovendi ondanks het verdwijnen van de tegemoetkoming nog wel om twee gedrukte exemplaren aan te leveren aan de UB, naast de exemplaren voor de promotiecommissie en de graduate school. Die drukkosten komen nu voor rekening van de promovendus. Volgens Van Overbeeke zijn er geen plannen voor een vervangende regeling op centraal niveau: 'Het is een bezuinigingsmaatregel, dus als we het via een andere weg zouden vergoeden ben je alleen maar heen en weer aan het schuiven.' **MR**

Karren tegen kanker: Minerva haalt anderhalve ton op tijdens rally

Tijdens de rally Rijden tegen Kanker heeft studentenvereniging Minerva 152.549,47 euro opgehaald voor het kwf Kankerbestrijding.

Leden van de vereniging reden (samen met familieleden of kennissen) in teams van twee in auto's van het Brabantse Hoeven via Stellendam in Zeeland naar het Leids Universitair Medisch Centrum. In totaal deden ruim tweehonderd deelnemers mee verdeeld over 101 auto's.

'We zijn heel blij met dit bedrag', reageert penningmeester van de organiserende commissie Tobias Robbers. De rally werd ook georganiseerd door de corporale studentenverenigingen in Delft, Rotterdam, Utrecht en Groningen. 'Al deze verenigingen bij elkaar hebben 960.000 euro opgehaald', aldus Robbers.

Minerva heeft het bedrag van ruim anderhalve ton op verschillende manieren bij elkaar gekregen. Ten eerste kostte deelname aan de rally 450 euro per team. De helft daarvan gaat direct naar kwf, de andere helft werd gebruikt

voor de organisatie van het evenement.

Een groot gedeelte is opgebracht bij de veiling op de sociëteit van Minerva, die plaatsvond na de rally.

'Alexander Pechtold was de veilingmeester', vertelt Robbers. 'Deelnemers konden bieden voor bijvoorbeeld een weekje skiën in de Franse Alpen, een wedstrijd van Ajax in de skybox, een ballonvaart over Zuid-Holland of een dinner in the sky waarbij je met een hijskraan naar boven wordt getakeld.'

Ook haalden eerder dit jaar al ruim tweehonderd Minervanen geld op door mee te doen aan de CPC-loop in Den Haag. Onder de naam Rennen tegen kanker lieten zij zich sponsoren.

Op de avond van de veiling stond er een witte Porsche klaar, waar deelnemers van de rally met stift hun handtekening op konden zetten en stickers op konden plakken. Dat was echter niet voor de eeuwigheid: de auto was gewrapped door Stichting De Inkleur Porsche. **SVL**

Raad is tegen verhuizing beurzenteam vanwege gebrek aan medezeggenschap

De universiteitsraad geeft een negatief advies over de verhuizing van het zogeheten Grant Development-team omdat de medezeggenschap niet goed geregeld is. 'Je moet problemen officieel kunnen aankaarten.'

DOOR VINCENT BONGERS

Het Grant Development-team helpt onderzoekers bij het verkrijgen van onderzoeksfinanciering. Dit team valt nu onder de directie Strategische & Academische Zaken (SAZ) van de universiteit. Het college wil het team verhuizen naar Luris, een organisatie die voor de universiteit en het Leids Universitair Medisch Centrum verbanden legt 'tussen Leidse wetenschappers en marktpartijen zodat wetenschappelijke kennis optimaal benut wordt'.

De universiteit moet bezuinigen en probeert meer geld op te halen buiten het ministerie van Onderwijs, bijvoorbeeld door Europese beurzen binnen te slepen en meer samen te werken met bedrijven.

Het college wil het team verplaatsen om de dienstverlening aan onderzoekers verder te verbeteren en de samenwerking met externe partijen te versterken. De taken, functies en arbeidsvoorwaarden wijzigen niet voor de teamleden. Het gaat om organisatorische herinrichting zonder personele consequenties.

De universiteitsraad geeft echter een negatief advies over de verhuizing. De raad vindt het namelijk problematisch dat

er geen concreet plan voor de medezeggenschap van het team ligt. SAZ valt onder de dienstraad van het bestuursbureau. Luris heeft geen dienstraad, stelt de universiteitsraad. 'We neigen naar een negatief advies omdat we geen duidelijk beeld hebben van hoe de medezeggenschap eruit gaat zien voor het team', zei Nadine Potters van studentenpartij PBMS tijdens een raadsvergadering.

'Ik ben ook voorstander van een negatief advies', reageerde Patrick Klaassen van personeelspartij UB. Een paar jaar geleden moest de raad instemmen met de vorming van het Leiden Learning & Innovation Centre, een fusie tussen het Centre for Innovation en een deel van onderwijscentrum ICLON. 'Er waren nog allerlei open eindjes toen we dat besluit namen. Toen werd gezegd: "Stem nou maar in, dat komt wel goed." Het pakte dramatisch uit.' Er waren allerlei problemen. 'Medewerkers waren ontevreden.'

Alle essentiële punten moeten voor de verhuizing duidelijk zijn, vond Klaassen dan ook. 'En de medezeggenschap is zo'n essentieel punt: voor de tevredenheid van medewerkers maar ook om eventuele problemen officieel te kunnen aankaarten.'

Personeelsraadslid Joost Augusteijn (Lijst Augusteijn) wil van het college weten waarom Luris geen dienstraad heeft. 'We zijn bezorgd over de medezeggenschap van het team. Maar waarom niet over de medezeggenschap bij Luris?'

Symen de Lange van studentenpartij LSP maakte zich zorgen over het uithollen van de medezeggenschap. 'We moeten oppassen dat bestuurders op deze manier medezeggenschap wegnemen bij medewerkers.' De raad spreekt maandag met het college over de problematiek.

'De dood van Sanda Dia laat me niet los. Vijf jaar worstel ik met wat gebeurd is'

'Ik voel me geen vreemde in Leiden'

Luc Sels (1967) wordt per 1 november de nieuwe voorzitter van het college van bestuur.

Tot afgelopen zomer was hij rector van de Katholieke Universiteit Leuven.

DOOR FRANK PROVOOST
FOTO EMY ELLEBOOG

Sels volgt Annetje Ottow op die in februari aan haar tweede termijn als collegevoorzitter was begonnen maar vroegtijdig vertrok.

'Ik ben erg dankbaar voor deze kans om bij te dragen aan de toekomst van een universiteit die geroemd wordt om haar academische uitmuntendheid en die ik ken als een baken van intellectuele vernieuwing en grote maatschappelijke betrokkenheid', laat Sels weten op de universitaire website.

'Ik heb Universiteit Leiden altijd tot de prioritaire partners van ku Leuven gerekend. We werken uitstekend samen in netwerken als de League of European Research Universities – LERU – en de alliantie Una Europa. Ik voel me geen vreemde in Leiden. Het warme onthaal sterkt het vertrouwen en enthousiasme.

'Ik kijk uit naar de interessante ontmoetingen met iedereen die op welke wijze dan ook (samen)werkt aan wat deze universiteit zo uniek maakt. Zo verwacht ik – nu nog als Leuvenaar, straks als Leidenaar – snel net zo vertrouwd en trots te worden op de Universiteit Leiden als op mijn alma mater.' Sels is opgeleid als socioloog, werd in 2004 hoogleraar in Leuven en specialiseerde zich in de arbeidsmarkt (vergrijzing, genderloorkloof, ontslagbescherming). Van 2009 tot 2017 was hij er decaan van de faculteit Economie en Bedrijfswetenschappen.

In 2017 werd hij rector van de ku Leuven. In die rol mengde hij zich geregeld in het publieke debat in België, onder meer door opiniestukken in Vlaamse kranten. Daarin brak hij een lans voor de academische vrijheid, sprak hij zijn afschuw uit over het afbraakbeleid van de Amerikaanse president Trump en waarschuwde hij tegen de politisering en polarisering van de wetenschap.

Maar hij kwam als rector ook onder vuur te liggen toen de Leuvense student Sanda Dia stierf tijdens een ontgroening van zijn studentenvereniging Reuzegom en de daders aanvankelijk van de universiteit slechts een (volgens critici veel te lage) taakstraf kregen. Sels verdedigde zich achteraf door te zeggen dat destijds lang niet alle feiten bekend waren. 'Men pakt ons nu op wat vandaag gekend is', zei hij erover in het tv-programma *Terzake*. 'Mochten we toen

over die informatie beschikt hebben, was onze beslissing anders geweest.'

'Hij laat me niet los. Dat zal zo blijven. Vijf jaar worstel ik met wat gebeurd is', schreef Sels vijf jaar na Dia's dood in *De Morgen*. 'Hebben we fouten gemaakt? Hadden we meer en beter kunnen doen, in die eerste dagen en weken? Hebben we juist gehandeld in die lastige afweging tussen de snelheid van tuchtrecht en de traagheid van strafrecht?' Sels is een 'bestuurder met veel kennis van zaken', vindt Ferd Grapperhaus, voorzitter van de Raad van Toezicht. 'Zijn persoonlijkheid, visie en ambitie zullen onze universiteit verder brengen in deze veeleisende tijd.'

'De brede rol die Luc als rector aan de gerenommeerde ku Leuven vervulde, zal onze universiteit ongetwijfeld gaan helpen in de uitdagingen waar we nu voor staan', aldus vice-collegevoorzitter Timo Kos, die de rol van voorzitter tijdelijk waarnam. 'Ik kijk ook uit naar de zo belangrijke samenwerking in de regio en Europa die hij ongetwijfeld verder zal kunnen versterken. Hij is een zeer ervaren en veelzijdige collega en een teamspeler met oog voor het grote geheel en gevoel voor wat er speelt bij medewerkers en studenten.'

Wie de nieuwe Leidse rector wordt, is nog niet bekend. De procedure voor de opvolging van Hester Bijl, die in januari ook vroegtijdig vertrekt om rector te worden in Delft, is nog bezig.

President Donald Trump en First Lady Melania Trump bezoeken de Tree of Life Congregation Synagogue in Pittsburgh, na de aanslag van Robert Bowers

Gek van alle haat

Het alternatieve socialmediakanaal Gab groeide uit tot invloedrijk platform vanwege onversneden racisme. Promovendus Jonathan Collins analyseerde de bezoekers. ‘Ik droeg een speciale blazer of hoed, letterlijk als werkkleding, die ik uit- of afdeed als ik stopte.’

DOOR VINCENT BONGERS
FOTO'S ANDREA HANKS

Op het Amerikaanse social media-platform Gab staat een foto waarop twee kinderen de Hitlergroet brengen. Hun gezichten zijn afgedekt met zonnebril-smileys. Volgens de persoon die de foto plaatste, zijn ze neonazi-folders in elkaar aan het knutselen. De post krijgt veel likes van zogeheten ‘gabbers’, leden van het platform. *‘It’s so cute it hurts, looks like you are raising them Reich’*, reageert een van hen. Elders op Gab staan berichten met teksten als *‘#Hitler was Right. The #Holohoax is a lie. #COVID is a lie. #Israel did g/n. #LGBTQ are #Pedophiles. Always Name The #Jew & Defend The White Race!’* Leden maken er niet alleen links belachelijk in memes, maar roepen ook op om Joden en zwarten aan te vallen. Het blijft niet bij woorden. De oproepen tot geweld hebben hun weerslag in de offline realiteit. In 2018 stormde Robert Bowers een synagoge in Pittsburgh binnen en schoot elf mensen dood. Bowers postte op Gab dat Joden een bedreiging waren voor de witte gemeenschap en dat hij niet werkloos wilde toezien hoe ‘zijn mensen werden afgeslacht’. *‘I’m going in’*, kondigde hij aan.

‘Hij was onderdeel van een van de gemeenschappen op Gab die ik analyseer’, vertelt de Canadese onderzoeker Jonathan Collins. ‘Bowers deelde op Gab zijn antisemitische ideeën. Leden stoken elkaar online op en dat kan tot offline geweld leiden. Op veel van de alt-tech-platformen zie je dat de steun van deze gemeenschappen personen verder richting extremisme duwt.’ Met alt-tech worden alternatieven bedoeld voor geijkte socialmediakanalen zoals bijvoorbeeld Facebook. Een heel bekende is Truth Social, het platform van Trump. Collins, die vorige week in Leiden en Praag promoveerde op zijn onderzoek, nam Gab onder de loep. Het platform is vooral populair in landen als de vs, Canada

en het Verenigd Koninkrijk, en trekt maandelijks zo’n vijf miljoen unieke bezoekers. De site is ook zonder een account grotendeels toegankelijk. In veel Europese landen, waaronder onlangs Tsjechië, is de site vanwege het verspreiden van misinformatie verboden. In het vk heeft Gab de site zelf onbereikbaar gemaakt vanwege nieuwe strenge wetgeving waaraan het bedrijf niet kan of wil voldoen. In Nederland is het platform weliswaar nog toegankelijk, maar lijkt het een marginale rol te spelen. ‘Gab is in 2016 opgericht door Andrew Torba. In die tijd begonnen netwerken als Twitter en Facebook steeds meer hun content te modereren, een heel andere situatie dan waar we nu in verkeren. Het ging dan vooral om de activiteiten van is en later van extreemrechts.’ Figuren als Anders Breivik, die in 2011 in Noorwegen 77 mensen vermoordde, dienen als inspiratiebron op de platformen. ‘Net als Brendon Tarrant, die in 2019 in Nieuw-Zeeland 51 mensen doodde. Tarrant postte op de site 4chan waar hij bijvoorbeeld zijn manifest deelde. Zij worden online gezien als heiligen.’ Er is ook sprake van zogeheten *gamificatie*, legt Collins uit. ‘Hoe meer kills, des te beter het is. Zo verhoog je namelijk je score. Als je niet genoeg punten haalt, ben je een loser. Deze dynamiek wakker aanslagen aan.’ Torba, een heel christelijke en zeer nationalistische tech-ondernemer, besloot vanwege die beperkende maatregelen op mainstream social media een platform op te richten zonder moderatie, legt Collins uit. ‘De gemeenschap op Gab is gericht op extreemrechtse inhoud. Torba is zelf heel helder in zijn boodschap. In Amerika is de vermenging van het christendom en extreemrechts evident. De nadruk op traditionele christelijke waarden en normen is een soort camouflage voor het verspreiden van haat.’

‘Alt-tech en mainstream komen tegenwoordig samen: Facebook en X modereren nauwelijks’

De zogenoemde Gabbers verbinden allerlei samenzweringstheorieën en reële problematiek aan elkaar tot een grote brei van haat. ‘Het is een gemeenschap die samen een wereldbeeld schept.’ Tijdens zijn onderzoek kwam Collins veel heftige dingen tegen. ‘Ik ben zelf Joods en heel veel content op Gab is zeer antisemitisch. Als ik op het platform zit, meet ik me letterlijk een onderzoekers-identiteit aan. Ik draag bijvoorbeeld een speciale blazer of zet een hoed op. Het is als werkkleding die ik uit- of afdoe als ik stop. Als ik dat niet doe, dreig ik echt gek te worden van de haat die ik te zien krijg.’ Collins wilde vooral verder kijken dan alleen de haatzaaiende teksten. ‘Dat is maar een deel van de content. Ik wilde dieper graven. Hoe maken gebruikers connectie met elkaar en vormen ze een gemeenschap? Heel veel posts, groepen en draadjes hebben namelijk niets met haat te maken. Leden delen foto’s van puppy’s, wisselen tuinertips uit en vertellen over hun hobby’s. Er is bijvoorbeeld een enorme retro-auto-groep actief.’ Collins deed specifiek onderzoek naar de groep ‘introduce yourself’. ‘Dat is een van de meest populaire

groepen. Daar laat echt het beeld zien dat Gab een familie is. In berichten ligt de nadruk op positiviteit. Het is leuk en fijn om je bij onze gemeenschap te voegen. Nieuwe leden zijn blij dat ze niet langer geremd worden door moderatie maar ook omdat ze gelijkgestemden treffen. Ze hebben een nieuwe plek waar ze zich echt thuis kunnen voelen. Dat maakt ze vervolgens vatbaarder voor haat en complottheorieën.’ Zo kan een parallelle maatschappij ontstaan. ‘Je ziet de nodige vervaging van de grenzen: personen die niet meer in staat zijn om het verschil te zien tussen wat er in de echte wereld gebeurt en wat er alleen online plaatsvindt.’ Een andere impuls voor de opkomst van alt-tech was corona. ‘Op deze platforms vind je veel antivaxx-ideologie. Mensen zochten naar erkenning voor het weigeren van de vaccins. De stellingname tegen het coronavaccin kostte hen vriendschappen en connecties, die zochten ze dan online. Het is haast een soort resocialisering. Je verwijdert je offline connecties, gaat weg van de plek waar je niet kunt zeggen wat je wil, en vertrekt naar Gab waar je wel kunt zijn wie je bent.’ Het is twijfelachtig of Gab die rol kan blijven behouden, nu andere platforms steeds minder modereren. ‘In het vk zag je bepaalde rechtse influencers op Gab. Tommy Robinson, een van de mannen achter het grote extreemrechtse protest onlangs in Londen, was er bijvoorbeeld actief. Maar hij is nu weer terug op X, want daar is hij ook welkom. Het soort content dat je alleen op alt-tech vond, verschijnt nu ook weer op mainstream social media. X en Facebook hebben nauwelijks nog moderatie, dus alt-tech en mainstream komen steeds meer samen. Het bereik van de mainstream social media is natuurlijk veel groter, dus ook aantrekkelijker voor extreemrechtse influencers en organisatoren.’

Collins vindt het moeilijk om te bepalen of platforms als Gab moeten worden verboden. ‘Het is gevaarlijk om het spel Whac-A-Mole te gaan spelen: elke keer als je een mol een mep geeft, duikt er uit een ander gat weer een andere op. Platforms blokkeren verschaft je ook een minder goed beeld op wat er speelt. Je duwt gebruikers naar nog smoezeliger hoekjes van het web, verschuift extremisme naar versleutelde platforms als Telegram. Het is ondoenlijk om dat allemaal in de gaten te houden. Dat is nadelig voor onderzoekers, maar ook voor politie en beleidsmakers.’

Jonathan Collins, *A Wolf in Sheep's Clothing: A Mixed-Methods Analysis of the Far-Right Alt-Tech Social Media Movement*. Promotie was 30 september

Hoe extremisten shoppen aan de saladebar

Het definiëren van extremisme wordt steeds lastiger, aldus Jonathan Collins. ‘Je ziet online vaker een soort mengsel van extremistische ideeën. Het ontbreekt aan een duidelijk herkenbare onderliggende ideologie. Extremisten kiezen bepaalde elementen uit bijvoorbeeld het jihadisme, misogyne denkbeelden en radicaal rechts én -links dat in hun wereldbeeld past. Dat kun je omschrijven als *salad bar*-extremisme. Het maakt het moeilijker om profielen te maken.’ Recentelijk heeft Collins daar voorbeelden van zien langskomen. ‘Je moet voorzichtig zijn met conclusies trekken omdat we nog niet al het bewijs hebben, maar bij de moord op Charlie Kirk lijkt dit ook het geval te zijn. De verdachte is moeilijk op een ideologie vast te pinnen. We zien bij hem een gekke mengelmoes van ideeën en verwijzingen.’

‘Waarom begroten we telkens te conservatief?’

De faculteit Geesteswetenschappen is voorlopig verlost van gedwongen ontslagen, maar het betekent wel dat nieuwe masterspecialisaties on hold worden gezet. ‘Als we scherper aan de wind hadden gezeild, zaten we nu in de penarie.’

DOOR **SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK**

Vorige maand bleek dat de faculteit er toch beter voor staat dan gedacht: de reserves deken het tekort op de begroting de komende vijf jaar waardoor gedwongen ontslagen onnodig zijn (zie kader).

Tijdens de faculteitsraadsvergadering werd de conceptbegroting 2026-2030 besproken en ter advies aan de raad voorgelegd. Daarbij meldde vice-decaan Jos Schaeken dat twee nieuw op te zetten afstudeerrichtingen (*play and games studies* en *digital media studies*) en één master (*environmental humanities*) de komende twee jaar worden stopgezet.

‘We hebben er de afgelopen jaren heel hard aan gewerkt, maar we hebben besloten ze *on hold* te zetten in het licht van de reserves die we willen aanwenden om gedwongen ontslagen te voorkomen’, aldus Schaeken.

Vooraf voor het opzetten van de masteropleiding *environmental humanities* bestaat volgens Schaeken ‘breed draagvlak’ in de faculteit. ‘We denken dat die veel studenten kan trekken.’ Het bestuur had al een extern onderzoeksbureau ingeschakeld dat moest beoordelen of de master succesvol zou kunnen zijn. Daaruit bleek echter dat de opleiding waarschijnlijk niet door de zogeheten macrodoelmatigheidstoets komt, kortgezegd een onderzoek om te beoordelen of er voldoende behoefte op de arbeidsmarkt voor een studie is.

‘Daarin wordt onder meer de vraag gesteld of er werkgevers zijn die alumni van deze opleiding willen aannemen’, legde Schaeken uit. ‘Het blijkt dat ze, gechargeerd gezegd, technici en biologen verkiezen boven de geesteswetenschappers. Dat is een enorme domper, want we willen ook in moeilijke tijden ons onderwijs blijven vernieuwen.’

Met de nieuwe master is een ‘voorfinanciering van tonnen’ gemoeid, aldus Schaeken. ‘Het onderzoeksbureau moet nog met een

eindoordeel komen en daarna moeten wij als bestuur besluiten of we er wel of niet mee doorgaan. Als we er niet mee doorgaan, gaan we wellicht naar andere vormen kijken, zoals een minor. Maar dat is nog *work in progress*.’ Dat het bestuur mogelijk wel met de master wil doorgaan en niet met de twee afstudeerrichtingen, komt doordat alle instituten wel bij de master zijn betrokken, maar niet bij de afstudeerrichtingen. ‘Zij die er niet bij betrokken zijn moeten dan meebetalen aan iets waar ze niets voor terugkrijgen.’

Bij de bespreking van de conceptbegroting had de raad vooral kritiek op de ‘conservatieve manier van begroten’ en de negatieve gevolgen voor onderwijsvernieuwing. Raads-lid Arnout van Ree: ‘We bouwen structureel reserves op doordat er meestal meer studenten zich bij opleidingen aanmelden dan begroot. Maar daardoor vindt er steeds geen onderwijsvernieuwing plaats, omdat daar geen geld voor was vrijgemaakt. De raad heeft meermaals gezegd: investeer nou een deel van die reserve in onderwijsvernieuwing.’ ‘Het is moeilijk om de instroom goed te voorspellen, maar ik ben het met je eens dat de neiging van de faculteit is om aan de zekere kant te gaan zitten’, reageerde decaan Henk te Velde. ‘Daardoor hebben we jarenlang geld overgehouden, maar nu profiteren we daarvan omdat we een groter reserve hebben. Als we toen scherper aan de wind hadden gezeild, zaten we nu in de penarie.’

Van Ree: ‘Die discussie hebben we met de vorige decaan (Mark Rutgers, *red.*) ook gevoerd. De raad heeft jarenlang gezegd dat we wel erg veel reserves opbouwen, maar toen de crisis uitbrak zei hij: “Gelukkig hebben we dat gedaan.” Maar daardoor heeft er wel minder onderwijsvernieuwing plaatsgevonden. We zijn te conservatief met het inschatten van de studenteninstroom.’

Directeur bedrijfsvoering Saskia Goedhard deed daarop een toezegging: ‘We baseren ons op de vooraanmeldingen, maar ik ben het ermee eens dat we in de definitieve begroting duidelijk de werkelijke studentenaantallen moeten meenemen en daar voortaan ook de meerjarige E-berekening (behaalde studiepunten, *red.*) op baseren.’

De meerderheid van de raad adviseerde positief over de conceptbegroting.

‘Soms stop ik even met studeren om echt te luisteren’

Een eer om hier te spelen/studeren

Onderuitgezakt op het pluche studeren met klassieke muziek op de achtergrond of repeteren voor een volle zaal. Zowel studenten als beginnende muzikanten zijn blij met de Study Sessions in het Concertgebouw. ‘Schrijven gaat goed, hard blokken niet.’

DOOR **LISA BOSHIJZEN**
FOTO'S **JASMIJN DE GRAAFF**

Terwijl de meeste Leidse studenten op vrijdagmiddag 3 oktober lam staan te dansen op de muziek van Barry Badpak, komen er in het Amsterdamse Concertgebouw zo'n duizend anderen samen om te luisteren naar... klassieke muziek.

Of nou ja, luisteren...

Ze komen eigenlijk om te studeren.

Tijdens de zogeheten *Study Sessions* gooit het Concertgebouw de deuren open voor studenten die onderuitgezakt op het pluche naar de schermen van hun laptops staren of in boeken zijn verzonken. Tegelijkertijd maken studenten van het conservatorium het majestueuze podium tot hun oefenruimte. Iedereen blij.

‘Het komt van twee kanten’, vertelt Heleen Swart, die namens de organisatie Entrée dit evenement organiseert. ‘Hoe mooi is het dat je als muzikant de kans krijgt om hier te spelen en te zien hoe het publiek reageert?’

Het idee voor de studiesessies ontstond tijdens de coronapandemie. ‘Wij hebben hier een prachtig grote zaal waar je makkelijk anderhalve meter afstand kan houden.’ Tegelijkertijd was het een mooie kans om nieuwe zieltjes te winnen. ‘We vinden het moeilijk om jong publiek te bereiken. We hebben wel eens getwijfeld of we het nog door wilden laten gaan uit angst of er wel genoeg mensen op af zouden blijven komen. We zijn sinds kort aan het experimenteren met TikTok en Instagram.’

Dat slaat aan. Meerdere studenten kwamen op het evenement af na het zien van een filmpje op Instagram. ‘Toen ik het filmpje op Insta zag, dacht ik: fuck it, ik koop gewoon twee tickets en ik zie wel wie er meegaat’, zegt Storm Kwakman (drug discovery sciences, 22). De twee euro vijftig per kaartje

vindt hij een kleine uitdaging.

‘Wij verdienen hier niks aan’, legt Swart uit. ‘Wij organiseren dit echt om studenten een kijkje te geven in het Concertgebouw. Dat is al mooi genoeg.’ Tussen elf tot drie klimmen er ieder uur nieuwe muzikanten op het podium. Deze vrijdag begint met een klassiek spel door vier gitaristen gevolgd door uitsluitend pianisten, waarvan de laatste nog door een violist wordt bijgestaan.

‘Dit is de eerste keer dat ik in zo’n mooie zaal mag spelen’, vertelt jazzpianist Jules Charbonnier (22) die als tweede het podium mag betreden. ‘Het Concertgebouw is heel bijzonder in de klassieke wereld. Het is een eer om hier te mogen spelen. Ik hou van deze plek, er is hier zoveel historie.’

Maar is het niet vervelend dat niemand echt vol overgave naar zijn inspanningen luistert? Charbonnier vindt dat niet erg. ‘Als mensen het leuk vinden wat ik doe en dat laten weten, vind ik dat natuurlijk heel leuk. Maar ik heb dat niet nodig, ik kan die waardering ook vanuit mijzelf voelen.’

Toch blijven de reacties niet volledig uit. Ieder uur, bij de wisseling van artiesten, kijkt iedereen even op en volgt er een uitgebreid applaus.

‘De muziek is heel ontspannend’, vindt Amsterdamse student Paco Smit (econometrie, 22). ‘Af en toe stop ik even met studeren om echt te luisteren. Zeker de gitaren aan het begin waren erg mooi. Ik herkende zelfs een paar stukken.’

‘Ik kon zien wie er naar mij luisterde en wie niet’, zegt Charbonnier. ‘Bij bepaalde liedjes stopten mensen even met studeren of begonnen ze te filmen. Ik had van tevoren een lijst gemaakt met liedjes, maar daar heb ik er uiteindelijk maar één of twee van gespeeld. Ik probeerde mij aan te passen aan wat het publiek leuk vond om te horen. Muziek maken

is improviseren, fouten maken en dan je weg weer terug proberen te vinden. Dat is juist het spannende eraan.’

En helpt de muziek ook bij het studeren? ‘Het is motiverend omdat iedereen hier op zijn laptop zit. Dat is in de UB ook zo, maar dit is veel leuker’, vertelt Kathleen Jansen (creative business, 20). Andere studenten zijn het hiermee eens, al leent de setting zich meer voor een laagdrempelige studiesessie. ‘Als ik morgen een tentamen zou hebben, zou ik hier niet zijn’, benadrukt Kwakman.

‘Een beetje onderzoek doen of schrijven gaat hier goed, maar hard blokken niet’, legt Sarah Doggen (kunstgeschiedenis, 20) uit. ‘Je hebt hier bijvoorbeeld geen tafel om je aantekeningen op neer te leggen.’ Ook over de afwezigheid van stopcontacten in de zaal wordt soms gemopperd. ‘Een paar verlengsnoeren zouden handig zijn geweest’, vertelt Doggen, die samen met Jansen noodgedwongen een extra pauze inlast om hun laptops in het café op te laden. ‘We hadden natuurlijk ook met volgeladen laptops aan kunnen komen’, geeft Jansen toe. ‘Maar daar hebben wij niet aan gedacht.’

Meer studenten lijken dit probleem te hebben, zo blijkt in de gang en garderobe, waar de boorden aan de muur fungeren als sta-bureaus en zo’n beetje alle beschikbare stopcontacten bezet zijn.

‘Het bereik en de wifi is ook niet top, dat maakt het wel ingewikkeld’, vult Smit aan. ‘Maar je moet gewoon bewust uitkiezen wat je gaat doen.’

De hele middag kunnen de studenten vrij in en uit lopen en ze mogen zelfs koffie meenemen de zaal in. ‘Normaal gesproken mag je daar niks drinken’, vertelt Swart. De koffie is heerlijk, reageren Doggen en Jansen. Het zijn alleen geen UB-tarieven. ‘Je betaalt hier gewoon vier euro.’

Toch geen minderheidskabinet

Ondanks alle voordelen zit het minderheidskabinet nu eenmaal niet in ons politieke DNA, concludeert promovendus Corné Smit. ‘Het kan een dempend effect hebben op populisme.’

DOOR SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK

Wanneer is sprake van een minderheidskabinet?

‘Ik stel in mijn proefschrift drie eisen. Partijen die ministers leveren mogen samen geen meerderheid hebben. Het moet geen gedoogakkoord zijn dat lijkt op het regeerakkoord van een meerderheidskabinet. En het kabinet moet de intentie hebben om een hele kabinetsperiode mee te gaan, en dus niet een periode tussen de val van een kabinet en nieuwe verkiezingen overbruggen.’

In uw proefschrift vergelijkt u minderheidskabinetten in Nederland met die in Denemarken. Waarom?

‘Denemarken is het land met de meeste minderheidskabinetten ter wereld, terwijl wij er absurd weinig hebben. Dat is opvallend, omdat het vergelijkbare samenlevingen zijn. Beide landen zijn klein, hebben een lange grondwetelijke traditie, een vergelijkbaar kiesstelsel en ongeveer evenveel partijen.’

In 1917 had Nederland voor het laatst een minderheidskabinet. Waarom lukt het de Denen telkens wel?

‘In Denemarken is bijvoorbeeld slechts een derde van het parlement nodig om wetsvoorstellen aan te nemen. Daarnaast werkt Denemarken met beleidsakkoorden die een langere looptijd hebben dan één kabinetsperiode. Dat geeft partijen zekerheid, want als je na verkiezingen van de regering in de oppositie belandt, of andersom, blijf je betrokken bij dat betreffende akkoord. ‘Ook kennen we in Nederland niet zo iets als stembusakkoorden of blokpolitiek, wat kortgezegd inhoudt dat partijen zich al voor de verkiezingen committeren aan samenwerking. In Denemarken gebeurt dat wel. Als er dan een minderheidskabinet wordt gevormd door partijen uit jouw eigen ideologische blok, maar je blijft zelf achter in de oppositie, dan heb je de morele verplichting dat kabinet op cruciale momenten toch te steunen. Een minderheidskabinet is daardoor verzekerd van stabiliteit, hoewel het de meerderheid van het parlement tegenover zich heeft.’

Is de Nederlandse opvatting dat de coalitie regeert en de oppositie controleert ook een verklaring voor de impopulariteit van een minderheidskabinet?

‘Dat heeft het wel versterkt. In Nederland werken we met een regeerakkoord, waarover oppositiepartijen niet zo veel te zeggen hebben. Wat is nog de rol van de oppositie als die niet constructief mag meepraten over een wetsvoorstel? In de loop van de jaren zestig keek de Partij van de Arbeid bijvoorbeeld met een schuin oog naar het Engelse stelsel, waar het Lagerhuis duidelijk oppositie voert tegen de coalitie. De opvatting ontstond dat de taak van de oppositie niet zozeer het beter maken van wetsvoorstellen is, maar het kritisch bevragen en controleren van de regering en zelfs het koste wat kost proberen weg te krijgen van het kabinet. Op het moment dat de oppositie er zo weinig constructief in staat, dan is dat natuurlijk geen stimulans om een minderheidskabinet te vormen.’

Wat zijn de belangrijkste voordelen van een minderheidskabinet?

‘Het is slagvaardiger. In ons huidige versplinterde politieke landschap zien we dat vrijwel alle middenpartijen nodig zijn om een meerderheidskabinet te kunnen

vormen. Dat betekent dat telkens ongeveer dezelfde groep partijen, die onderling best van opvatting verschillen, het eens moet zien te worden. Daarin schuilt een risico: onderwerpen waarover de meningen sterk verschillen, worden vooruitgeschoven. Denk aan de stikstofcrisis, de woningbouwcrisis en migratie. ‘In een minderheidskabinet kun je met wisselende meerderheden werken. Een partij kan bijvoorbeeld zeggen: “Het stikstofbeleid zien we niet zo zitten, dus daar stemmen we tegen. Maar met ons valt prima te praten over de begroting.” Het wordt dan makkelijker om een compromis te vinden, omdat je partijen in de gelegenheid stelt om bij een ander onderwerp tegen te zijn. Daardoor kunnen partijen zich ook beter blijven profileren, waardoor het makkelijker is om na de kabinetsperiode electoraal overeind te blijven. ‘Dat kan ook een dempend effect hebben op de groei van populistische partijen. De perceptie is nu vaak dat het politieke midden, dat vaak samen een meerderheidskabinet vormt, één pot nat is. Ontevreden kiezers wijken na de kabinetsperiode uit naar de flanken. Terwijl een minderheidskabinet, dat middenpartijen in staat stelt om tegen een deel van het beleid te stemmen, een deel van die ontevreden kiezers in het midden zal houden.’

Maar een gevaar is dat een minderheidskabinet veel

minder beleid door de Kamer krijgt doordat de oppositie voorstellen kan blokkeren.

‘Dat kan inderdaad een nadeel zijn: dat noem ik de variant van armoede. Die houdt in dat zoveel partijen elkaar tijdens de kabinetsformatie uitsluiten, dat er geen realistische combinatie meer overblijft voor een meerderheid en er dus maar een minderheidskabinet komt. Maar dan is de kans natuurlijk groot dat de partijen die elkaar hebben uitgesloten tijdens de kabinetsformatie, ook niet heel enthousiast zijn om constructief mee te denken over een wetsvoorstel.

‘Maar de variant van de rijkdom zou ik juist aanbevelen. In die situatie zijn er wel degelijk allerlei meerderheidscombinaties mogelijk, maar hebben partijen die in de oppositie blijven nog voldoende manieren om invloed uit te oefenen op voor hen belangrijke onderwerpen door constructief met het minderheidskabinet samen te werken. Zoals we dat ook zien in Denemarken.’

In Nederland is die eerste variant toch veel kansrijker?

‘Op de korte termijn wel. Om te komen tot de variant van rijkdom, moet nog best wat veranderen in onze politieke cultuur en ons staatsrecht.’

Zoals?

‘Het Nederlandse parlement is relatief zwak, onder meer

omdat de oppositie weinig te zeggen heeft over het regeerakkoord en weinig invloed heeft. Oppositiepartijen profileren zich nu met spoeddebatten of een stortvloed aan moties. Dat kan anders als hun invloed flink wordt vergroot. Er zijn niet alleen fors meer Kamerleden en ondersteuning nodig, maar het moet voor de oppositie ook makkelijker worden om wetgeving aan te passen en een stempel te drukken op het overheidsbeleid. Zoals door naar Deens voorbeeld ook rechten toe te kennen aan de oppositie.

‘Daarnaast pleit ik voor de constructieve motie van wantrouwen. Dat houdt in dat je een kabinet alleen nog mag wegsturen als je de verantwoordelijkheid neemt voor een alternatief kabinet. Vind je dat alternatief niet, dan moet je accepteren dat wat er nu zit, blijft zitten. Dat kan voor partijen een extra stimulans zijn om zich constructief op te stellen. ‘Het eerste minderheidskabinet van de Spaanse premier Sánchez is op die manier aan de macht gekomen. Dan zijn er twee besluiten in één genomen: je hebt het vorige kabinet ontslagen en een alternatief in het zadel geholpen. En dan heb je dus meteen de kabinetsformatie afgerond.’

Maar daarmee sla je de kiezer toch over?

‘Ja, maar de vraag is of dat heel erg is. We hebben in Neder-

land de gewoonte dat we altijd verkiezingen uitschrijven zodra het kabinet valt. Maar daarin zijn we redelijk uniek. In veel omringende landen is het de norm dat als een kabinet valt, er een nieuw kabinet wordt gevormd voor de rest van kabinetsperiode. Politici nemen dan zelf de verantwoordelijkheid om een kabinetscrisis op te lossen, zonder tussenkomst van de burger.’

Eind deze maand gaan we naar de stembus. Welke kabinetsvorm verwacht u?

‘Minderheidskabinetten zitten niet in ons DNA. PVV-leider Geert Wilders heeft al wel gezegd een minderheidskabinet te willen vormen als hij de grootste wordt. Daarmee gaat hij er echter aan voorbij dat deze vorm nog altijd moet worden geaccepteerd door een meerderheid van het parlement, en dat hij een meerderheid nodig heeft om tot formateur te worden benoemd. En wat eisen partijen daar dan in ruil voor terug? En gaat Wilders daarmee akkoord? ‘Als ik mijn geld erop moet inzetten, komt er toch weer gewoon een meerderheidskabinet. Die traditie zit heel diep.’

Corné Smit, Minderheidskabinetten in Nederland en Denemarken. Promotie op donderdag 9 oktober

Ze weten niet meer hoe het heurt

Politici lijken zelf niet meer te snappen hoe de parlementaire democratie werkt, betoogt Ruud Koole. De politicoloog houdt ‘een pleidooi voor historisch institutioneel besef en constitutionele geletterdheid’.

DOOR ELSE VAN DER STEEG

‘Rommelig en chaotisch.’ Zo kwalificeert politicoloog Ruud Koole het Kabinet-Schoof. Hoe dat komt? ‘Doordat er geen goed begrip is van wat een parlementair stelsel is.’

Koole is emeritus hoogleraar politieke wetenschap aan de Universiteit Leiden. Hij was eerder partijvoorzitter van de pvda en zat voor die partij in de Eerste Kamer. Het lijkt erop dat sommige politici simpelweg niet snappen in welk stelsel ze zitten, betoogde Koole dinsdagavond in de Rudy B. Andeweglezing, die is getiteld ‘Hoe heurt het eigenlijk? Parlementaire verhoudingen onder partijpolitieke druk’.

In een gesprek met *Mare* noemt hij zijn lezing ‘een pleidooi voor historisch institutioneel besef en constitutionele geletterdheid’. Want als je weet hoe het zit, kun je veel chaos voorkomen. ‘Je moet begrip hebben van hoe ons parlementair stelsel is ontstaan en hoe het nu werkt en wat de constitutionele orde is waarin regering en parlement opereren. Een gebrek aan kennis leidt ertoe dat het alle kanten op kan gaan.’

Na de laatste verkiezingen ging het eigenlijk al meteen mis toen politici veelvuldig begonnen te strooien met de term extraparlamentair kabinet, aldus Koole.

‘We hebben in Nederland een parlementair stelsel, waarbij de regering het vertrouwen moet hebben van een meerderheid in het parlement. Een extraparlamentair stelsel komt tot stand zonder bemoeienis van de Tweede Kamer. Dat is dus gewoon strijdig met een parlementair stelsel. Het is normaal dat er een band is tussen regering en parlement. Een scheiding bestaat in de praktijk vooral tussen oppositie en coalitie en niet tussen regering en parlement.’

Een ander voorbeeld van constitutionele ongeletterdheid is de wijze waarop bestuurders de Raad van State negeren. Zo kwam demissionair minister van Wonen Mona Keijzer onlangs met een wetsvoorstel waardoor statushouders niet langer voorrang krijgen op sociale huurwoningen.

‘De Raad van State adviseerde haar om de wet niet in te dienen omdat die in strijd is met de grondwet. Maar Keijzer negeerde dit advies. De Raad van State is natuurlijk een adviesorgaan, maar als die oordeelt dat iets in strijd is met de grondwet, moet je jezelf echt achter de oren krabben. Als je dat negeert, ben je dus niet geletterd in de grondwet. Een minister heeft nota bene een eed afgelegd op diezelfde grondwet.

‘Dat is niet zoals het hoort en uiteindelijk dus ook niet goed voor het aanzien van de politiek, maar óók niet voor effectieve besluitvorming. Want als je het allemaal rommelig doet, zal dat uiteindelijk tot vertraging leiden.

‘Nu het kabinet is gevallen, wordt er telkens geroepen: “Er gebeurt niks, we moeten door, het land wil actie”. Ja, dat is waar, maar het land vraagt om doorzicht beleid. En ja, als je

goed doordachte processen volgt, kost dat tijd. Maar als je die tijd niet neemt en ondoordachte besluiten neemt, ben je uiteindelijk trager.’

De titel van zijn lezing is een verwijzing naar het boek *Hoe hoort het eigenlijk* (1939) van Amy Groskamp-ten Have. ‘Dat gaat over etiquette, maar niet alleen over de juiste manier om een mes en vork neer te leggen. Ze gaat ook in op hoe je je levendend kunt gedragen.’

Die wellevendheid is essentieel voor goed bestuur, vindt Koole. ‘Het heeft geen zin om in de politiek de andere politicus te beschouwen als een vijand, zoals je in de vs ziet gebeuren. Voor Trump wordt iedere politieke tegenstander gelijk een “vijand” en die moet “bestreden worden”. Dan ben je echt op het verkeerde pad. Je mag een inhoudelijke strijd voeren, dat is democratie. Maar doe het dan wel op zo’n manier dat je er met elkaar uit kan komen, en dat je mensen niet verkettert.’

‘In dat Trumpiaanse gedachtegoed zie je ook gebruik van hyperbolen: “Het is allemaal heel slecht en heel verkeerd.” Wilders spreekt van “een nepparlament” en “neprechters” of noemt journalisten “tuig”. Daarmee ondermijn je de instituties die de rechtsstaat zouden moeten dragen.

‘Je zou hopen dat andere partijen dat ook echt afwijzen en niet uit angst kiezers te verliezen maar een beetje mee gaan bewegen. Je moet dat echt keihard afkeuren en aan het grote publiek laten zien dat het niet legitiem is. Na dit soort uitspraken moet je kiezers laten weten: zo hoort het niet.’ Of de democratische rechtsstaat intact gehouden kan worden, vindt Koole moeilijk te zeggen. ‘Wereldwijd is de beweging de andere kant op. De situatie in de vs glijdt echt af. Maar ik blijf het optimistisch benaderen: in Nederland stemt 75 procent van de kiezers niet op een extreemrechtse partij. Zij moeten dan wel echt hun geluid laten horen.’

Hoe Leidse diversiteitsnetwerken verdwenen

De universitaire diversiteitsnetwerken zijn een 'wassen neus' en 'vallen een voor een uit elkaar', aldus een van de opgestapte voorzitters. 'Er werd weinig met onze ideeën gedaan.'

DOOR MARCIËLLE VAN DER KRAAN

Universitair docent genderstudies Looi van Kessel legde onlangs zijn voorzitterschap van het Leiden University LGBT+ Network neer, naar aanleiding van een uit de hand gelopen protest tijdens Pride Leiden. Hij maakte zijn besluit in een LinkedIn-bericht bekend, waarin hij ook schreef 'dat de manier waarop de Leidse diversiteitsnetwerken zijn georganiseerd een wassen neus is'.

'Dat bericht schreef ik een beetje uit frustratie, maar ook naar aanleiding van wat ik de afgelopen jaren heb gezien', legt Van Kessel uit. 'De universiteit heeft verschillende diversiteitsnetwerken, maar die vallen langzaam aan een voor een uit elkaar. Deze netwerken worden geleid door bevlogen medewerkers die dit naast hun zeer drukke academische banen er nog even bij doen. We hebben al vaker aangegeven dat het fijn zou zijn als bestuurders daar uren voor zouden kunnen krijgen, maar daar is nooit wat mee gebeurd.'

Volgens Stefan de Jong, voorzitter van het Platform Neurodiversiteit (Ndp), heeft idealisme zijn grenzen. Hij krijgt vanuit een project de mogelijkheid om twee uur per week aan zijn netwerk te besteden. 'Volgens mij ben ik de enige die dat heeft. Ik heb nog een rr-functie, dus ik heb meer tijd dan een docent die college moet geven en daarnaast nog tentamens en papers moet beoordelen.' De Jong vindt dat het geen vrijwilligerswerk zou moeten zijn. 'Ik heb veel contact met andere netwerken in Nederland. Je ziet dat platformen die veel steun ontvangen, zowel financieel als organisatorisch, veel meer voor elkaar krijgen. Je hebt dan een communicatieafdeling die actief meewerkt, in plaats van dat je heel lief om alles moet vragen en moet hopen dat ze tijd voor je hebben.'

Met de netwerken creëer je acceptatie, zichtbaarheid, maar ook een situatie waarin medewerkers zich gehoord, gewaardeerd en veilig voelen, stelt De Jong. 'Als je de netwerken echt goed ondersteunt, zal het ook resulteren in betere resultaten bij medewerkers zelf. Het is een investering, geen kostenpost.' Van Kessel benadrukt dat de universiteit 'sier maakt' met de diversiteitsnetwerken. 'Elke maand is er een presentatie voor nieuwe medewerkers waarin een slide zit waarin al deze netwerken worden benoemd.'

'Dat moeten ze vooral blijven doen', vindt De Jong. 'Maar nodig ons dan ook eens uit om meer over de netwerken te vertellen, zodat het ook wat inhoudelijker wordt.'

Ook het vrouwennetwerk Sophia is momenteel 'vanwege een ongelukkige samenloop van omstandigheden' niet meer actief, zegt oud-voorzitter Marlou Schrover. De hoogleraar economische en sociale geschiedenis beschouwt de het voorzitterschap als vrijwilligerswerk. 'Als je daar een vergoeding voor wil, kost dat de universiteit meer geld en er zouden juist meer financiën naar onderwijs moeten gaan. Als je het belangrijk vindt dat bepaalde onderwerpen meer in de kijker komen, doe je het werk en anders niet.' Maar ook het Leiden University Diversi-

ty and Equality Network (LUDEN), opgericht om een inclusievere werk- en leeromgeving te bevorderen, is inmiddels ter ziele. 'Dat er weinig ondersteuning was, heeft misschien een rol gespeeld in de geleidelijke desintegratie van het netwerk na mijn vertrek in 2023', vertelt voormalig LUDEN-voorzitter Simcha Jong Kon Chin, die hoogleraar Science Based Business is.

'Maar bij veel leden was het ook op principeel niveau niet houdbaar. Het gaat niet eens zozeer om de tijd die het van je vraagt, maar het feit dat de taak om van de universiteit een inclusieve en diverse omgeving te maken op de schoudders komt van degenen die vaak juist niet goed vertegenwoordigd zijn in bestuurlijke processen, in plaats van dat dat ook deels gedragen wordt door het bestuur.'

Het gebrek aan bestuurlijke urgentie droeg volgens hem bij aan het einde van LUDEN. 'Wij hebben hard gewerkt met vertegenwoordigers binnen de universiteit aan voorstellen over hoe we werking, selectie en carrièretrajecten beter konden inrichten en meer wetenschappelijk talent met verschillende achtergronden konden aantrekken en behouden. Je merkte dat er weinig met onze ideeën werd gedaan en er nauwelijks interesse in was.'

Destijds mocht Jong Kon Chin geen uren schrijven voor zijn bestuurderstaken. 'Voor mij als hoogleraar maakte dat niet zoveel uit. Het is vooral voor de universitair docenten en postdocs zwaar. Je zit nog aan het begin van je carrière en er ligt al veel druk op je. Ik heb voor hen altijd gevraagd of er financiële mogelijkheden waren, maar dat is gewoon erg moeilijk.'

Externe impulsen kunnen enorm helpen, vindt hij. 'Toen rond 2015 RISE, het vrouwennetwerk binnen Wiskunde en Natuurwetenschappen werd opgericht, was er veel druk om de positie van vrouwen te verbeteren. Er waren extra gelden beschikbaar voor de benoeming van honderd vrouwelijke hoogleraren aan de universiteiten. Verder was steeds meer financiering voor onderzoek verbonden aan vereisten rond gendergelijkheid. Diversiteitsnetwerken kunnen hierbij een belangrijke rol spelen. Mede dankzij RISE is de situatie op de faculteit voor vrouwen nu veel beter dan tien jaar geleden.'

'Bestuurders vinden dat iedereen gelijke kansen moet krijgen, maar diversiteit en inclusie gaat vaak over ingrijpende veranderingen. En als puntje bij paaltje komt zijn dit soort veranderingen vaak toch te moeilijk. Als die urgentie eindelijk wordt gevoeld, kunnen de diversiteitsnetwerken een belangrijke faciliterende rol spelen.'

Volgens universiteitswoordvoerder Caroline van Overbeeke vindt het college van bestuur de netwerken 'waarddevol en belangrijk'.

'Graag wil het college inventariseren hoe het ermee staat en samen kijken naar rollen en verantwoordelijkheden. Wat is er slapend en kan wellicht nog geactiveerd worden, welke netwerken zijn definitief gestopt, welke doen nog mee, en zijn er nieuwe netwerken in de maak?'

Het college van bestuur wil volgens haar structureel contact met de netwerken onderhouden, bijvoorbeeld via het Diversity and Inclusion Expertise Office. 'Daarbij willen we ook bekijken hoe zij beter ondersteund kunnen worden door middel van faciliteiten of financieel. Dat onderzoeken we nog.'

Waarom ik mijn gitaar meeneem naar college

Om niet alleen over geschiedenis te hoeven praten nam **William Michael Schmidli** zijn gitaar mee in de collegezaal. Lied voor lied wil hij zijn studenten laten horen waarom de geesteswetenschappen juist nu onmisbaar zijn.

De eerste keer dat ik tijdens mijn college Amerikaanse geschiedenis aan de Universiteit Leiden een gitaar tevoorschijn haalde, werden de ongeveer tachtig studenten meteen enthousiast. Sommigen leunden nieuwsgierig naar voren, anderen zakten dieper weg in hun stoel, te cool om zich te laten kennen. Iemand nam zelfs een foto.

'Ik wil niet alleen over geschiedenis praten', zei ik tegen hen. 'Ik wil dat jullie het ook voelen.' Ik ben opgegroeid op een boerderij in de hoge woestijn van Oregon, in het ruige hart van het Amerikaanse Verre Westen. Mijn droge humor komt niet altijd even goed aan bij Nederlandse Gen Z'ers. 'Oude liedjes zijn teksten die het verleden belichten', zei ik, 'en aangezien jullie een geboeid publiek zijn, nou ja, zullen jullie maar moeten luisteren.'

Ik nam mijn gitaar niet uit wanhoop mee naar college. Voor ons, humanisten, zijn dit moeilijke tijden. In de Verenigde Staten gebruikt president Donald J. Trump federale financiering als wapen om het Amerikaanse hoger onderwijs aan te vallen. De geesteswetenschappen zijn bijzonder hard getroffen.

Al meer dan een kwart eeuw voeren opleidingen in de *humanities* een achterhoedegevecht tegen een dramatische daling van het aantal inschrijvingen. Eén van de redenen is de stijgende kosten van collegegeld, maar de vrije val van de geesteswetenschappen weerspiegelt ook een bredere culturele verschuiving. Een generatie jonge mensen is volwassen geworden in een tijdperk van 'dotcom-politici', digitale 'disruptors' en opschepperige miljardairs die adviseren om de stoffige boekenplanken van de geesteswetenschappen te vermijden en in plaats daarvan te leren programmeren.

Ook in Nederland staan de geesteswetenschappen onder druk. Al ruim 25 jaar kampen universiteiten met structurele onderfinanciering. De bezuinigingen van 430 miljoen euro op het onderwijs door het kabinet-Schoof vergroten de druk nog verder, en we maken ons op voor grotere klassen, een zwaardere onderwijslast en minder tijd en geld voor onderzoek.

Aan het Instituut voor Geschiedenis van de Universiteit Leiden, waar ik doceer, ligt de werving van nieuwe collega's stil. Daarnaast is het sabbatical voor onderzoek voor onbepaalde tijd opgeschort en dekt de jaarlijkse financiering voor onderzoek amper de kosten van een retourticket naar New York.

Er staat veel op het spel bij de komende verkiezingen. Ironisch genoeg moeten de geesteswetenschappen juist nu vechten voor hun voortbestaan, terwijl de vaardigheden die we studenten meegeven belangrijker zijn dan ooit. De uitdagingen van de eenentwintigste eeuw vragen om collectieve, transnationale en onderling afhankelijke oplossingen. En precies daarvoor zijn de geesteswetenschappen cruciaal, omdat ze ons leren hoe we constructief omgaan met andere culturen, samenlevingen en landen.

Wij bieden onze studenten een fundamentele toolkit voor turbulente tijden: hoe analytisch te denken, kritisch te lezen en argumentatief te schrijven. Onze studenten leren tijdmanagement, zelfdiscipline en probleemoplossing. En het is in de geesteswetenschappen dat studenten zichzelf definiëren door zich bezig te houden met grote vragen als: wat betekent het om burger te zijn? Wat zijn onze collectieve verantwoordelijkheden als mensen? En hoe kunnen we een waardig leven leiden?

Toen ik die gitaar meenam naar college, dacht ik er eigenlijk niet zoveel bij na. Ik deed gewoon wat geesteswetenschappers elke dag in de klas proberen te doen: innoveren, creatief zijn, werken aan contact met studenten. Dat lukt niet altijd, maar die dag kreeg mijn vertolking van het lied 'Weeping Sad and Lonely' uit 1863, uit de Amerikaanse Burgeroorlog, een daverend applaus.

Vanaf dat moment werd de gitaar een vast onderdeel van mijn colleges. Terwijl we door de Amerikaanse geschiedenis gingen, zong ik een protestlied uit het midden van de twintigste eeuw tegen ongelijkheid ('This Land Is Your Land' van Woody Guthrie) en een ballade over de de-industrialisatie aan het einde van die eeuw ('Youngstown' van Bruce Springsteen). Ik zong een lofzang uit 1968 op conservatieve waarden ('Okie From Muskogee' van Merle Haggard) en een verklaring uit 1975 over de seksuele onafhankelijkheid van vrouwen ('The Pill' van Loretta Lynn).

Lied voor lied ontdekten we hoe Amerikaanse songwriters de bepalende ontwikkelingen, conflicten en uitdagingen in de Amerikaanse geschiedenis hielpen benoemen. Het was leuk, maar ook leerzaam. Zoals John F. Kennedy ooit verklaarde: 'Het leven van de kunsten

‘Opschepperige miljardairs adviseren stoffige boeken te vermijden en te leren programmeren’

is verre van een onderbreking of afleiding in het leven van een natie, maar staat juist heel dicht bij het centrum van het doel van een natie – en is een test voor de kwaliteit van de beschaving van een natie.' Dat geldt ook voor de geesteswetenschappen.

Vorig semester vroeg ik de studenten tijdens een college over de Afro-Amerikaanse burgerrechtenbeweging om op te staan en elkaars handen vast te houden. We zongen 'We Shall Overcome', een klassieker uit de strijd voor vrijheid van de zwarte bevolking. Het is zowel hoopvol als melancholisch, een oproep tot actie die de noodzakelijke pijn lijkt te erkennen die verandering met zich meebrengt: 'Oh, deep in my heart / I do believe / We shall overcome some day.'

Toen het lied afgelopen was, schuifelden de studenten naar buiten. Sommigen keken alweer op hun telefoons, anderen haastten zich naar de dichtstbijzijnde koffiemachine. Ik pakte mijn spullen in en dacht al na over de lezing van de volgende week. Er is weinig tijd voor reflectie tijdens een semester van twaalf weken, en zoals één van mijn doctoraatscommissieleiden me ooit vertelde: 'Als je je leven in semesters telt, gaat het vreselijk snel voorbij.'

Maar één ding is duidelijk: de geesteswetenschappen zijn nu meer dan ooit nodig. En we zullen overwinnen.

William Michael Schmidli is universitair docent bij de opleiding geschiedenis

De Amerikaanse folkzanger Woody Guthrie (1912 - 1967) schreef het lied 'This Land Is Your Land'

MARETJES

De prijs voor een Maretje bedraagt €9,- per 30 woorden, opgegeven via redactie@mare.leidenuniv.nl uiterlijk t/m maandag 16.00 uur. Maretjes aangeboden voor commerciële doeleinden worden niet geplaatst, evenmin als Maretjes waarin zaken worden aangeboden die de waarde van €4.500 te boven gaan

Doe meer met je kennis! Vrijwilligers gezocht voor één uur per week **bijles en huiswerkbegeleiding** op verschillende locaties of bij de leerling thuis. **Leiden-Noord, basisonderwijs**, 10 leerlingen. Groep 4 t/m 8. **Voortgezet onderwijs**: *Mbo student, niveau 4 Engels. *Economie, Engels, 2 vmbo basis/kader. *Nederlands, Engels, 4 vmbo. *Nederlands, brugklas mavo/havo. *Twee leerlingen Nederlands 4 havo. *Engels, 2 mbo. *Duits, economie, 4 vmbo basis/kader. *Nederlands, biologie, planning 4 vmbo kader. *Nederlands, Engels, biologie, 3 vmbo kader. *Studiebegeleiding en Nederlands, 2 vmbo-havo. *Natuurkunde, 4 havo. *Wiskunde, 4 vmbo tl. **Leiden-Zuid**, *3 leerlingen basisonderwijs. *Ook hulp gevraagd bij organisatie van de bijles, één of twee middagen per week. Onderwijswinkel Arubapad 2 (Het Gebouw), ma, wo en do 15-17u. Tel. 071-524256. E-mail: hdekoomen@owwleiden.nl.

Maretjes-extra zijn bedoeld voor semi- commerciële instanties. De prijs voor een Maretje-extra is €23,- incl. btw voor elke vijftigertig woorden. U kunt deze advertenties uiterlijk op de vrijdag vóór het verschijnen van Mare opgeven bij Bureau van Vliet b.v., Wateringweg 129, 2031 EG Haarlem, | +31 (0)23-5714745, info@bureauvanvliet.com

COLOFON

Mare: Rapenburg 38, 2311 EX Leiden
Postbus 9500 2300 RA Leiden
Telefoon 071-527 7272
E-mail redactie@mare.leidenuniv.nl of weekbladmare@protonmail.com
Website mareonline.nl
Twitter @weekbladmare
Mastodon @weekbladmare@mastodon.online
Bluesky @mareonline.nl
Instagram @weekbladmare
Facebook: Leids Universitair Weekblad Mare
De redactie is op vrijdag gesloten.
Oplage circa 5.000

Hoofredactie:

Frank Provoost:
frank.provoost@mare.leidenuniv.nl

Redactie:

Vincent Bongers
vbongers@mare.leidenuniv.nl
Marcielle van der Kraan
m.w.s.van.der.kraan@mare.leidenuniv.nl
Sebastiaan van Loosbroek
s.p.van.loosbroek@mare.leidenuniv.nl
Mark Reid
m.a.reid@mare.leidenuniv.nl
Else van der Steeg
e.h.van.der.steeg@mare.leidenuniv.nl
Tirza de Graaf (stagiair)

Medewerkers:

Emiel Beinema | Lente van den Berg | Lisa Boshuizen | Remco Breuker | Josette Daemen | Lorenzo Gerritsen | Mathijs de Jong | Emma van Kalmthout | Henrik Laban | Marieke Noltin | Zahra Menguellati

Art direction en vormgeving:

Marcel van den Berg, joostmarcellis.nl
Fotografie: Taco van der Eb | Marc de Haan
Illustraties: Bas van der Schot | Silas.nl

Drukwerk:

Rodi Rotatiedruk, Broek op Langedijk

Advertenties:

Bureau van Vliet b.v., Wateringweg 129, 2031 EG Haarlem, Telefoon 023-571 47 45, E-mail sales@bureauvanvliet.com
bureauvanvliet.com/advertentie/Weekblad

Redactieraad:

Kutsal Yesilkagit (voorzitter) | Frank Israel (vice-voorzitter) | Alexander Pleijter (secretaris) | Willem van der Does | Annemarie Drahmann | Nour Eldin Emara | Rosanne Hertzberger | Hermelijn Smits

CULTUUR

Wat kan je nou met een eik?

Daphne van den Berg organiseert wildplukwandelingen en maakt zich zorgen over het gebrek aan kennis over de natuur. *Mare* liep mee en leerde thee trekken uit weegbree en vlierbessenchampagne maken. ‘Soms herkennen ze een braam niet eens.’

DOOR TIRZA DE GRAAF
FOTO'S MARC DE HAAN

Horror-Assepoester en verdwaalde astronauten op LIFF

Vandaag start de twintigste editie van het Leiden International Film Festival (LIFF). Er zijn zo'n honderd verschillende films te zien. 'Misschien is de volgende Oscarwinnaar wel te gast.'

DOOR MARK REID

'We hebben drie pijlers: *independent*, *emerging* en *extraordinary*', vertelt Nick Hortensius, hoofd programma van het Leiden International Film Festival (LIFF). 'De competities passen daar ook bij. Films met die kenmerken doen het misschien net even anders. Het zijn dus niet grote Hollywoodfilms, maar wel nog toegankelijk genoeg. Wij merken dat dat juist films zijn die bij andere festivals misschien buiten de boot vallen, maar die passen bij ons juist heel erg goed.'

Daardoor is het LIFF al jaren dé plek voor onafhankelijke filmmakers die op het punt staan door te breken. In de American Indie competitie kun je dit jaar bijvoorbeeld naar horrorfilm *The Plague* van regisseur Charlie Polinger, waarin een onzekere jongen zich staande probeert te houden tijdens een waterpolokamp, tot hij door andere kinderen beschuldigd wordt van het hebben van een denkbeeldige ziekte, waardoor hij nog meer een buitenstaander wordt.

Ook het regiedebuut van actrice Kristen Stewart *The Chronology of Water* doet mee in de competitie en Charli xcx schittert met een hoofdrol in *Erupcja* waar ze tijdens een vakantie in Polen haar vriend achterlaat om met een oude vriendin op stap te gaan.

De Emerging Selections competitie laat films vanuit de hele wereld zien van jonge filmmakers. Een daarvan is het Oekraïense *U Are the Universe* van Pavlo Ostrikov, over twee astronauten die na de vernietiging van de aarde als enige mensen zijn overgebleven in hun eigen ruimtestations, en over de radio een band proberen op te bouwen.

Liefhebbers van surrealisme en absurdisme kunnen hun hart ophalen bij de Bonkers! competitie. *The Ugly Stepsister* is een horror-hervertelling van Assepoester vanuit het perspectief van een van de gemene stiefzussen, en in *LifeHack* probeert een groep tieners via hun computers een tech-miljardair te beroven. Bijzonder: de hele film beleef je op een computerscherm. Hortensius: 'Het enige wat we niet prominent programmeren zijn Nederlandse films en documentaires, omdat we in de kalender precies tussen het Nederlands Film Festival en het zitten. Maar we maken soms een uitzondering voor echt Leidse dingen, zoals de documentaire over basketbalteam ZZ Leiden of de Plastic Soup Surfer.'

Openingsfilm is de Nederlandse première van de Amerikaanse komedie *Splitsville* met onder andere Dakota Johnson in een hoofdrol. In *Splitsville* is een getrouwd stel getuige van een auto-ongeluk, wat leidt tot een bekendenis van overspel en een scheiding, en de ontdekking dat een bevriend stel al tijden een open relatie heeft.

Net als elk jaar heeft het LIFF ook een aantal films op een bijzondere locatie. Zo draait in de tempelzaal van het Rijksmuseum van Oudheden de avonturenklassieker *Raiders of the Lost Ark*. Naast filmische bier- en wijnproeverijen kun je bij een vertoning van *The Golden Spurtle* je buik vol eten.

Hortensius: 'Dat is een documentaire over het wereldkampioenschap haveremoutpap maken in Schotland. De Nederlandse deelnemer die ook een keer gewonnen heeft zal aanwezig zijn om haar prijswinnende pap te serveren bij de film.' Er zijn ook regisseurs van aanwezig voor interviews. 'Sean Baker, die met *Anora* de Oscar voor beste film en beste regie heeft gewonnen, is al twee keer eerder geweest. Misschien is de volgende Sean Baker nu wel te gast, en dan kan jij zeggen: "Hey, die heb ik op het LIFF gezien."'

Leiden International Film Festival, 9-19 oktober, verschillende zalen. Tickets vanaf €12,50. 10 competitiefilms gratis met Cinevillepas

@WeekbladMare

‘Sleedoornbessen: een nacht in de vriezer doen en je kan er gin van maken’

dagenlang spoelen en weken vermaalt, kan er niet alleen koffie mee maken, maar 'ook vegan hamburgers'. Tijd om door te lopen: 'Dus dat zijn de eikels, we gaan deze kant op.'

De wandelingen worden vooral bezocht door vrouwen tussen de twintig en zestig jaar, vertelt Van den Berg. 'Soms komt er een man, al dan niet meegenomen door zijn vriendin.' Het valt haar op dat steeds meer jongeren zich melden. 'Sinds corona trekken meer mensen de natuur in. Ik merk dat het veel drukker is, en er verschijnen ook meer boeken over.' Maar toch hebben mensen niet daadwerkelijk meer kennis. 'Het verbaast me eigenlijk hoe weinig mensen weten. Soms kunnen ze niet eens een braam herkennen.'

Als gids houdt ze daar rekening mee. 'Ik zie verschil tussen soorten maar een ander lang niet altijd. Als er soorten zijn die op elkaar lijken, waarvan één er misschien giftig is, dan begin ik er liever niet over.' Terwijl de groep haar gehoorzaam volgt, wijst Van den Berg naar de bodem. 'Als je hier je voeten optilt, loop je eigenlijk dwars door een plant die ook eetbaar is: de weegbree, ook wel de tredplant genoemd, want hij laat zich graag betreden.' De weegbree kan in je thee en hij is eetbaar. Maar je kan hem ook gebruiken tegen oorontstekingen, als hoestdrank, of om aftan (zweetjes, red.) aan te pakken.'

Wijzend naar een meidoorn: 'Vroeger maakten ze hier wijn van, die noemden ze dan hartwijn. Als je een paar bessen van de meidoorn in een laagje wijn doet, en dat vervolgens even laat staan, kan je iedere avond een borreltje nemen dat goed voor je hart is.' Het creatieve trekt haar zo aan in het wildplukken. 'Ik vind het het allerleukste om iets te maken met dingen uit de natuur. Bijvoorbeeld wasmiddel van paardenkastanje of afwasmiddel met klimop. Ik maak ook weleens siropen van rozenbottel, marmelade van lijsterbes en zelfs champagne van de vlierbes.' Ook bij de sleedoorn vertelt ze enthousiast over een recept: 'in het voorjaar heeft de sleedoorn witte bloemtjes, als je dan in het najaar terugkomt op die plek dan geeft hij bessen. Die zijn nu nog niet lekker, want daar moet nog vorst overheen. Je kan ze ook een nacht in de vriezer doen en er gin van maken.'

Je kunt eindeloos veel leren van de natuur, aldus Van den Berg. Ze organiseert sinds kort ook wildplukwandelingen op Buitenplaats Bijddorp in Voorschoten, een landgoed met een oud klooster. 'Ik ga daar ook lessen voor ontwikkelen en misschien kookworkshops geven. De Buitenplaats was nooit eerder voor publiek toegankelijk. De natuur is daar ongerept, daar word ik enthousiast van.'

Wildplukwandelingen. €35, daphnestruint.nl. 31 oktober (Voorschoten), 2 november (Polderpark Cronesteyn)

‘Als cheerleader sta je altijd aan en ben je blij’

DOOR TIRZA DE GRAAF
FOTO TACO VAN DER EB

Hoe word je cheerleader bij de basketballers van ZZ-Leiden?

‘De coach van mijn dansschool heeft me erbij gehaald. Ik zit er echt al vanaf het begin bij. Dit wordt mijn derde seizoen bij de cheerleaders van Blue BlitzZ! ‘Het leukste is het dansen voor publiek en daarbij heb ik een heel nieuwe vriendinnengroep. Wij zijn nu met vijftien meiden, en we hadden dit jaar zes aanmeldingen voor de audities. De nieuwe meiden doen dan mee met een training om te kijken of ze goed bij het team passen. ‘Ik had nog nooit een teamsport gedaan voordat ik ging cheerleaden, maar ik vind het zo leuk om met elkaar ergens

voor te werken. We zijn een hecht team, maar dat moet ook wel. We hebben verplichte aanwezigheid bij de thuiswedstrijden van de basketballers van ZZ Leiden, dus dat moeten we met z’n allen voor elkaar krijgen. Dansen is echt mijn hobby, maar het kan wel echt heel zwaar zijn.’

Waarom?

‘De wedstrijden zijn intensief, je bent twee uur lang aan en blij. Er kan continu een camera op je gezicht staan. Bij het dansen rennen we op, dansen we explosief en dan rennen we weer af. De trainingen zijn ook hard werken, soms zijn we drie uur lang bezig met oefenen.’

Wat moet je precies doen?

‘We dansen alle thuiswedstrijden van de basketballers, dat is ongeveer twee keer per maand. We doen dan vier of vijf dansen per wedstrijd en hebben één of twee trainingen om dat voor te bereiden. Dat is niet genoeg, dus we leren onszelf aan het begin van het jaar veel dansen aan, zodat we een basis hebben om uit te kiezen.

‘We hebben wel pompons, maar we zijn eigenlijk meer een dansteam dan typische cheerleaders die dansers op elkaar stapelen en gooien. We trainen in een gymzaal, waar we ook kunnen oefenen met matten. Soms oefenen we daar stunts. Laatst hebben we lifts getraind. Dan hebben we bijvoorbeeld drie lifters, die iemand in de lucht gooien voor een salto. We durven allemaal wel, dus dat is leuk. Ikzelf ben dan base, dus ik vang andere mensen op.’

Hebben jullie een goede band met de basketballers?

‘We zijn daar om het team aan te moedigen, dus we joelen langs de kant vanaf de eerste seconde van de wedstrijd. Als ze een time-out hebben en tussen de kwartwissels gaan wij dansen. Het basketbalteam verandert snel, want er worden vaak spelers gekocht uit het buitenland die op den duur ook weer vertrekken. We zien ongeveer de helft vaker. ‘Ze waarderen ons en vinden het fijn dat we er altijd zijn. We gaan ze soms ook aanmoedigen bij uitwedstrijden. Echt romances ontstaan er alleen niet, want we hebben een jong team aan meiden en de meeste basketballers hebben een relatie. Het is een leuk cliché, maar in het echt is het niet zo spannend.’

COLUMN | ZAHRA MENGUELLATI

Waarom internationals geen Nederlands leren

‘Ik ben gestopt met mijn lessen Nederlands’, vertelde mijn Catalaanse vriendin me in het tweede jaar. ‘Het was te duur om door te gaan, op zaterdagavonden helemaal in Leiden, en eigenlijk is Nederlands ook best wel lelijk’, verdedigde ze zichzelf, half grappend. Begrijpelijk, want ze leert ook Chinees en Arabisch: talen die bij elkaar worden gesproken door zo’n 1,6 miljard mensen, met een veel rijker palet aan woordenschat, literatuur en mogelijkheden dan onze ‘moerstaal’.

Waarom zou je dan (reis)tijd en geld verspillen aan het Nederlands?

Ten eerste kost het dus aardig wat duiden. De universiteit adverteert bij aanvang van het semester met een fikse korting op de prijs van

lessen Nederlands voor studenten, maar het zal niet baten: nog overschrijdt de geldsom van 490 euro de maandelijkse bestedingsruimte van de gemiddelde (pas-)gemigreerde student. Een snelle analyse op de vriendelijke vraagbaak ChatGPT laat zien dat zelfs de volprijzen voor taallessen elders in Europa lager liggen.

Een nodige investering? Neen, dat is het ook niet. Wellicht wordt het een vereiste als de student wenst zich buiten de Randstad te vestigen, maar daarbinnen is het Nederlands als primaire taal *passé*. Een boodschappenrondje of administratieve kwestie fiks je makkelijk zonder een woord vuil te maken in het Nederlands. Daarbij is het zelfs zo dat goedbedoelde pogingen worden genegeerd. Onlangs weigerde een Jordanese vrouw in een tweedehands winkel in de Pijp mij, na mijn herhaaldelijk proberen, te antwoorden in de taal die ons beiden vertrouwd is. Een vriendin opperde dat ik voor haar te veel op een taal-lerende *international* leek, zo zonder Amsterdams accent en panterprint. Daar komt ook bij dat weinig woorden in ons lexicon plezant in de oren van buitenlandse klasgenoten klinken. Voor een spreker van het melodieuze Italiaans is het een oerwoud van harde g’s, die al begint met de basis-begroetingen. ‘Goedemorgen’, ‘gezellig’, zelfs de namen van universiteitsgebouwen en plaatsnamen in Den Haag stuiten

nieuwkomers tegen de borst: Schouwburgstraat, Stichthage, ‘s Gravenhage, Scheveningen. Het ‘nieuw-Diets’ wordt er al snel van verweten te klinken als ‘dronken Duits’, het ‘lelijke eendenpulletje van Engels en Duits’ en nog het ernstigste van allemaal: ‘Het is net Deens.’ Wij als Nederlanders doen ook lacherig over onze taal: het stelt toch niks voor bij de grandioze wereldtaal Engels. Het Nederlands mag dan een vreemde eend in de bijt van de Germaanse talen blijven, toch ontpopt het zich voor veel internationalen als een zwaantje dat er ook mag zijn. Als ze eenmaal aan de eerste supermarktbijbaantjes beginnen, de memepagina’s ontdekken (‘wat kost hier watermeloen?’ enz.), en de interessante regionale verscheidenheid (lees: Haags en straattaal) horen, houden klasgenoten opeens hun vlammetje brandende op Duolingo. Bijna elke vers gearriveerde buitenlandse student verklaarde aan mij, met een schuldig gezicht, basaal Nederlands te willen leren. In die wens wordt ze echter niet de hand gereikt, zoals veel universiteiten in het buitenland wel doen. Zo blijft de voertaal in de grote binnensteden Engels, onder zowel de *locals* als de *internationals*.

Zahra Menguellati is student International Studies

‘Zelfs de namen van universiteitsgebouwen stuiten nieuwkomers tegen de borst’